

ДОКТРИНА МОНРО ТА ЗРОСТАННЯ ВПЛИВУ США В АМЕРИЦІ

*Боримська Крістіна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 3-го року навчання
факультету історії, права та публічного управління,
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Власюк Ігор
м. Житомир*

Анотація. У тезах розглянуто витoki, зміст та еволюцію Доктрини Монро як ключового елемента зовнішньої політики США у ХІХ ст. Проаналізовано її роль у формуванні політичної доктрини ізоляціонізму, вплив на міжнародні відносини у Західній півкулі та етапи трансформації – від концепції «Америка для американців» до інструменту глобальної експансії США.

Ключові слова: доктрина Монро, зовнішня політика США, ізоляціонізм, панамериканізм, гегемонія.

Актуальність теми зумовлена зростанням інтересу до формування зовнішньополітичних доктрин США, які визначили сучасний баланс сил у Західній півкулі. Доктрина Монро стала ключовим елементом американської міжнародної стратегії, що вплинула не лише на історію Латинської Америки, а й на становлення США як глобальної держави. Її принципи продовжують відігравати важливу роль у політичній культурі та міжнародних відносинах сучасності.

Метою дослідження є аналіз передумов формування, змісту та історичної еволюції Доктрини Монро, а також з'ясування її ролі у зростанні впливу США в Америці. Це дозволяє оцінити, як ранні принципи ізоляціонізму поєднувалися з економічними та політичними інтересами, формуючи тривалу модель зовнішньополітичної поведінки Сполучених Штатів.

Серед зарубіжних дослідників, які займалися вивченням доктрини Монро, можна виділити доступні нам праці Е. Рута (аналіз історичного становлення та змісту доктрини [3]) та А. Томаса (дослідження організації Американських держав та взаємозв'язку з доктриною [5]). Витоки, характер та вплив доктрини на міжнародне право та політику висвітлені в працях українських дослідників, таких як Л. Кусик (вплив доктрини на зовнішню політику США 1823–1939 рр. [1]) та О. Репецька (вплив доктрини Монро на формування міжнародного права [4]), а також І. Лукач (реалізація принципів доктрини в «дипломатії долара» США в Латинській Америці [6; 7]).

Початок ХІХ ст. став етапом активних трансформацій у міжнародних відносинах. Розпад колоніальних імперій, хвиля національно-визвольних рухів у Латинській Америці та посилення економічних позицій Сполучених Штатів зумовили необхідність формування нового підходу до зовнішньої політики. У цих умовах народилася Доктрина Монро – стратегічна концепція, що визначила засади американського впливу в Західній півкулі та задала напрям розвитку міжнародних відносин на десятиліття вперед [1, с. 66].

На початку ХІХ ст. хвиля визвольних революцій охопила Центральну та Південну Америку. Під впливом ідей свободи й самовизначення народи континенту розпочали боротьбу проти колоніального панування Іспанії та Португалії. Після наполеонівського вторгнення до Іспанії 1808 року визвольний рух посилювався, і вже до 1822 року більшість країн регіону – від Аргентини й Чилі до Мексики – домоглися незалежності. Провідниками цих процесів стали Симон Болівар, Хосе де Сан-Мартин, Франсиско Міранда та Мігель Ідальго [2, с. 128-130].

Після завершення війни 1812 р. та послаблення колоніальних позицій європейських імперій у Новому Світі, Сполучені Штати прагнули утвердитися як самостійний політичний центр впливу. Саме в цих умовах сформувалася ідея Доктрини Монро, що стала важливим елементом американської зовнішньої політики XIX ст.

На початку XIX ст. зовнішня політика Сполучених Штатів набула нового змісту. 2 грудня 1823 року президент Джеймс Монро у своєму щорічному зверненні до Конгресу висловив ідею, що Америка має самостійно визначати свою політичну долю й протидіяти будь-яким спробам європейських держав втручатися у справи західної півкулі [3, р. 26]. Ці положення стали основою відомої згодом Доктрини Монро, яка визначила політичний курс США на багато десятиліть уперед.

Суть доктрини зводилася до того, що американські континенти мають бути закритими для нової колонізації з боку Європи. Її ідейним натхненником вважають державного секретаря Джона Квінсі Адамса, який наголошував, що всі держави Нового Світу є незалежними і мають право самостійно розвиватися без зовнішнього тиску [4, с. 20]. Головний принцип цієї політики відобразився у відомому гаслі: «Америка для американців», що символізувало прагнення захистити суверенітет країн західної півкулі.

Доктрина ґрунтувалася на трьох ключових засадах. По-перше, проголошувався принцип неколонізації – тобто заборона створення нових європейських колоній у Північній та Південній Америці. По-друге, визначався принцип невтручання, який мав двосторонній характер: США не повинні втручатися у внутрішні справи Європи, натомість європейські держави не мають права впливати на політичні процеси на американському континенті [5, р. 543-544]. І, по-третє, документ підкреслював відмінність між «новим світом демократії» та «старим світом монархій», наголошуючи на потребі збереження миру й безпеки у Західній півкулі [1, с. 67].

Ідеї Доктрини Монро було підтримано більшістю держав Америки. Вже 1826 р. на Панамському конгресі представники країн континенту закликали європейські держави відмовитися від будь-яких планів колоніального розширення та не втручатися у внутрішні справи нових незалежних республік. Відтоді доктрина перетворилася на своєрідне політичне кредо для усіх держав Нового Світу, що утверджували власну незалежність та прагнули протистояти зовнішньому впливу.

Доктрина Монро виникла як реакція на конкретні історичні умови свого часу, а не як заздалегідь розроблена стратегія. Вона не була оформлена в один офіційний документ, подібно до Декларації незалежності 1776 р. чи Конституції США 1788 р., і її зміст не мав чітких меж. Принципи, що пізніше

стали основою доктрини, формувалися поступово та піддавалися різним інтерпретаціям у різні періоди.

Особливо важливим є те, що для Латинської Америки Доктрина Монро стала механізмом, за допомогою якого Сполучені Штати визначали власні правила взаємодії з новими незалежними державами та європейськими імперіями. Вона заклала основу для майбутньої політики США в регіоні, формуючи модель зовнішньополітичного впливу, яка згодом використовувалася в інших частинах світу [6, с. 42-43].

Доктрина Монро відображає поєднання ідеології ізоляціонізму та прагматичної політики економічного та військового впливу. Вона демонструє, як США використовували принципи захисту суверенітету для легітимізації свого політичного домінування, що стало своєрідним прототипом подальших стратегій зовнішньої політики.

Протягом XIX–XX ст. зміст Доктрини Монро зазнав суттєвої трансформації. Якщо спочатку вона була спрямована на захист молодих держав Латинської Америки, то згодом стала виправданням експансії США в регіоні. Наприкінці XIX ст. президент Теодор Рузвельт сформулював доповнення до Доктрини Монро, яке фактично дозволяло США здійснювати інтервенції під приводом «підтримки стабільності». Це започаткувало політику «великої палиці» та військових втручань у Кубі, Панамі, Домініканській Республіці.

У першій половині XX ст. реалізація принципів доктрини набула нової форми – «дипломатії долара». Її суть полягала у використанні фінансових інструментів і кредитної залежності для забезпечення політичного впливу [7, с. 183, 185]. Таким чином Вашингтон утверджував своє домінування на континенті без прямого військового втручання, але з економічним контролем.

Згодом у післявоєнний період XX ст. принципи Доктрини Монро були використані як ідеологічне підґрунтя для стримування радянського впливу в регіоні, що свідчило про її тривалу політичну актуальність.

Доктрина Монро демонструє, що зовнішня політика США завжди поєднувала цінності демократії та прагматизм сили. Її розвиток показує, як ідеї початкового захисту суверенітету можуть трансформуватися у глобальні стратегії впливу, що залишаються актуальними і в сучасному світі, особливо у питанні економічного і політичного впливу на сусідні регіони.

Отже, доктрина Монро стала фундаментом американської зовнішньої політики, яка поєднувала ізоляціоністські та експансіоністські тенденції. Спочатку покликана забезпечити незалежність Нового Світу від європейського втручання, вона згодом перетворилася на інструмент утвердження американського впливу в регіоні. Її положення продовжували визначати

зовнішньополітичний курс США протягом усього XIX–XX століть і залишаються складовою політичної культури держави до сьогодні.

Список джерел та літератури

1. Кусик Л. Зовнішньополітична ідеологія США та її вплив на політику 1823-1939 років. *Соціально-політичні студії: наук. альманах*. 2017. №1. С. 66-69.

2. Історія Сполучених Штатів : нарис / пер. на укр. Ю. Лісняк [та ін.] ; голов. ред. Г. Синкотта ; Інформаційне агентство Сполучених Штатів. [Сполучені Штати Америки] : [Б.в.], [2002]. 406 с.

3. Root E. The Real Monroe Doctrine. *The American Journal of International Law*. Vol. 8, № 3, Jul., 1914. P. 427–442. URL: [The Real Monroe Doctrine1 | American Journal of International Law | Cambridge Core](#) (дата звернення: 10.11.2025)

4. Репецька О. І. Вплив доктрини Монро на міжнародне право. *Альманах міжнародного права*. 2017. № 16. С. 19-31.

5. Thomas A. The Organization of American States and the Monroe Doctrine. *Louisiana Law Review*. Vol. 30, Issue 4/2, June 1970. P. 541-581. URL: [The Organization of American States and the Monroe Doctrine - Legal Implications](#) (дата звернення: 03.11.2025)

6. Лукач І. Доктрина Монро в латиноамериканській політиці США (1895–1917 рр.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 220 с.

7. Лукач І. Втілення принципів доктрини Джеймса Монро в «Дипломатії долара» США в Латинській Америці на початку XX ст. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2015. Вип. 1 (2). С. 182-187.